

ประสบการณ์ในการจัดทำสารานุกรม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*

สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์

๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐

ข้าพเจ้ากับสารานุกรม

ใน พ.ศ. 2500 ข้าพเจ้าได้ริเริ่มสอนวิชาการใช้ห้องสมุดให้แก่นิสิตคณะอักษรศาสตร์ชั้นปีที่ 1 เป็นเริ่มแรกในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อสอนเรื่องหนังสืออ้างอิงได้กล่าวถึงสารานุกรมว่า สารานุกรมที่ดีมีลักษณะอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้นิสิตเลือกใช้สารานุกรมที่ดีมีคุณค่า และในฐานะบรรณารักษ์หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้าพเจ้าก็เลือกซื้อสารานุกรมที่ดีตามหลักเกณฑ์ในวิชาบรรณารักษศาสตร์สำหรับให้บริการในหอสมุดกลาง นอกจากนี้ข้าพเจ้าได้เขียนบทความ 4 เรื่องในสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน นำประหลาดที่บัดนี้ข้าพเจ้าได้มาสัมผัสสารานุกรมในฐานะผู้ดำเนินการจัดทำ!

ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

การที่ข้าพเจ้าได้รับเกียรติให้เป็นประธานอนุกรรมการดำเนินงานการจัดทำสารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เนื่องมาจากการที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักบุคคลทางการศึกษาผู้หนึ่ง ท่านคือ ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ประธานอนุกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรว.) ท่านเป็นผู้มีความรู้และความสามารถยอดเยี่ยมทางการศึกษา และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างดี เนื่องจากท่านเคยเป็นข้าราชการบริพารผู้ใกล้ชิดพระองค์ท่าน ท่านเป็นผู้มีน้ำใจอันดีงามเปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา ให้เกียรติและเอื้ออาทรผู้อื่น น่าศรัทธาและสุดแสนเสียสละที่ท่านถึงแก่อสัญกรรมเสียแล้วเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 5 ตุลาคม 2538 นับเป็นความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ในวงการการศึกษาไทยและผู้ที่เคยใกล้ชิด

* ผู้เขียนได้แก้ไขปรับปรุงจาก: สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. "ประสบการณ์ในการจัดทำสารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." ใน บรรณารักษ์ ๔๐, 1-8. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

อย่างไรก็ตามถึงแม้ท่านจะจากไปแต่ความทรงจำถึงคุณงามความดีของท่านยังเป็นภาพที่สวดยาม มีคุณค่า และจะเป็นพลังให้ข้าพเจ้ามุ่งมั่นดำเนินงานสาธารณุกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและเพิ่มเติมให้เป็นผลสำเร็จ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของท่านในอันที่จะเผยแพร่พระเกียรติคุณ และพระราชกรณียกิจในทุกด้านของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เป็นที่รู้จัก

เริ่มรู้จัก ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

ย้อนหลังไปในปี พ.ศ. 2521 ข้าพเจ้าได้ลาออกจากราชการไปทำงานที่องค์การคำของครูสภาในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ควบคุมและดำเนินงานบรรณารักษะกิจในด้านต้นฉบับ หนังสือเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และหนังสือชุดต่าง ๆ ที่องค์การคำฯ จัดทำเอง หนังสือแต่ละชุดมีคณะกรรมการหนังสือทุกชุด ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุลเป็นประธานคณะกรรมการหนังสือชุดภาษาไทย ข้าพเจ้าได้พบและรู้จักท่านเป็นครั้งแรกเมื่อไปนัดหมายการประชุมคณะกรรมการฯ

ท่านมีความจำดีเป็นเลิศ เมื่อทราบว่าข้าพเจ้าเป็นน้องอาจารย์พิศม ซึ่งเคยทำงานในการบังคับบัญชาของท่านที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาเป็นเวลานานมาแล้ว รู้สึกว่าท่านสนใจข้าพเจ้ามาก เนื่องจากท่านเคยมีเมตตาต่อพี่สาวของข้าพเจ้าซึ่งท่านชมว่าเป็นครูที่ดี น่าเสียายที่อายุสั้น ความเมตตาของท่านจึงแผ่ขยายมายังข้าพเจ้าด้วย

ฯพณฯ เยี่ยมชมหอสมุดกลาง

ต่อมาข้าพเจ้าได้มีโอกาสประสานงานกับบรรณารักษ์หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดหนังสือพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องนำมารวมไว้บนโต๊ะอ่านหนังสือในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถเพื่อให้ ฯพณฯ หยิบชมโดยสะดวก ในวันที่ท่านมาเยี่ยมชมหอสมุดกลางท่านมาพบกับอาจารย์ศิริ บัวศรี ท่านใช้เวลาครึ่งวันตอนเช้าตรวจดูหนังสือพระราชนิพนธ์ พร้อมทั้งขอใช้บริการถ่ายสำเนาพระราชนิพนธ์และวิทยานิพนธ์บางเล่มที่ยังไม่มีในห้องสมุดของหอวิชาดุสิตธานี

นอกจากนี้ท่านยังถือโอกาสทดสอบความรู้ของข้าพเจ้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 ข้าพเจ้าเป็นบรรณารักษ์ประเภทชอบอ่านหนังสือ พระราชนิพนธ์ทุกเล่มเคยผ่านสายตาข้าพเจ้าหมดแล้ว และยังได้บันทึกอัญพจน์คือข้อคิดคำคมจากพระราชนิพนธ์ไว้เป็นจำนวนมาก ทำให้สามารถตอบข้อซักถามได้อย่างคล่องแคล่วไม่ติดขัด

หลังจากนั้นท่านได้ขอใช้บริการค้นหาข้อมูลบทความภาษาต่างประเทศที่ท่านต้องการ เป็นการบังเอิญที่ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าคณะผู้รวบรวมหนังสือ Bibliography of Material about Thailand in Western Languages จึงสามารถให้บริการท่านได้อย่างรวดเร็วทันใจ

ผลที่ได้รับก็คือที่หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั่นเอง ข้าพเจ้าได้รับคำขอร้อง ให้ไปเป็นกรรมการ กว. และยังได้รับคำชมเชยว่าเป็นบรรณารักษ์ที่ “คล่องดี”

เริ่มเป็นกรรมการ กว.

ข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการ กว. เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2521 คณะอนุกรรมการ ค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (กวว.) ได้เริ่มดำเนินงาน มาตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม 2519 โดยมี ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุลเป็นประธาน

เมื่อข้าพเจ้าเป็นกรรมการ กว. แล้ว ข้าพเจ้าก็พยายามทำตนให้เป็นประโยชน์ โดยนำเอาอัญมณีรัชกาลที่ 6 ที่เคยรวบรวมไว้มาเพิ่มเติมจัดหมวดหมู่ และเสนอให้ กว. จัดพิมพ์ ตั้งชื่อ หนังสือว่า “อัญมณีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ที่ประชุม กว. อนุมัติให้จัดพิมพ์ได้ ข้าพเจ้าจึงติดต่อให้ สำนักพิมพ์บรรณกิจจัดพิมพ์จำนวน 5,000 เล่ม สำนักพิมพ์ให้ค่าลิขสิทธิ์ 30% ของราคาหน้าปก ราคา จำหน่ายเล่มละ 10 บาท ข้าพเจ้าได้มอบเงินค่าลิขสิทธิ์ทั้งหมดให้ กว. พร้อมทั้งมอบลิขสิทธิ์หนังสือเล่มนี้ให้ ด้วย

เริ่มงานสารานุกรม

ต่อมา ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เล่าให้ฟังว่าโครงการจัดทำสารานุกรม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นมีมานานแล้ว แต่ยังมีได้จัดดำเนินการ และได้มอบให้ข้าพเจ้า ไปคิดเรื่องที่จะนำมาลงพิมพ์สารานุกรม ข้าพเจ้ารีบคิดเรื่องต่าง ๆ ในขั้นต้นได้ 65 เรื่องนำไปมอบให้ ฯพณฯ รู้สึกว่าท่านพอใจมากเพราะท่านได้นำเข้าที่ประชุม กว. ในทันที

ในการประชุม กว. ในวันที่ 19 มกราคม 2522 นั้น ที่ประชุมมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า ในการฉลองวันพระราชสมภพครบ 100 ปี ใน พ.ศ. 2524 นั้นควรจะได้จัดพิมพ์สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นที่ระลึก และจำหน่ายเพื่อเผยแพร่เกียรติคุณของพระองค์

เป็นประธานอนุกรรมการดำเนินงานการจัดทำสารานุกรมฯ

ในที่ประชุม กรว. วันนั้นได้มีการเสนอให้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้น 2 คณะ คือ คณะอนุกรรมการที่ปรึกษาการจัดทำสารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มี ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นประธานอนุกรรมการ และอนุกรรมการดำเนินงานการจัดทำสารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานอนุกรรมการ นับเป็นความรับผิดชอบอันใหญ่หลวงซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยคาดคิดมาก่อน

ข้าพเจ้าได้เสนอแนวทางในการเขียนบทความในสารานุกรมต่อที่ประชุม กรว. ในการประชุมครั้งต่อไปดังนี้

1. มุ่งหมายให้ความรู้โดยสังเขป
2. บทความแต่ละเรื่องให้มีความยาวประมาณ 3-6 หน้ากระดาษพิมพ์ดีด
3. มีบรรณานุกรมท้ายเรื่อง
4. จัดหาภาพประกอบตามสมควร
5. ที่ท้ายบทความมีชื่อผู้เขียนกำกับไว้ทำนอง signed article และมีรายชื่อคุณวุฒิและ

ตำแหน่งงานของผู้เขียนที่ท้ายเล่ม

การค้นหาข้อมูล

ข้าพเจ้าเริ่มต้นจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary source) ที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ราชกิจจานุเบกษาที่ออกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าเคยมีประสบการณ์ในการค้นหาข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษานี้มาบ้างแล้ว เนื่องจากครั้งหนึ่งในการประชุมนอกสถานที่ของ กรว. ที่พระราชวังบางปะอิน ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุลได้มอบให้ข้าพเจ้าบรรยายเรื่อง “พระราชวังบางปะอินในสมัยรัชกาลที่ 6” ข้าพเจ้าเกิดและอยู่ในรัชกาลที่ 6 เพียง 3 ปีเท่านั้น จึงต้องอาศัยข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษา

จากราชกิจจานุเบกษაცข้าพเจ้าได้พบเรื่องที่น่าสนใจ คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีอภิเษกสมรสพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ที่พระราชวังบางปะอินและมีรายละเอียดต่าง ๆ ข้าพเจ้าจึงนำมาเล่าในที่ประชุม กรว. ที่พระราชวังบางปะอินใน ครั้งนั้น ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้มีโอกาสเห็นพระราชพิธีนั้นได้ช่วยเพิ่มเติมรายละเอียด เช่น ขบวนเสด็จในพระราชพิธีนั้นเริ่มจากจุดใดผ่านไปที่ใด ทำให้รอยอดีตนั้นแจ่มชัดยิ่งขึ้น

มาคราวนี้ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาหลายวันค้นหาข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษาสมัยรัชกาลที่ 6 ตลอดรัชสมัยจากหอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พบเรื่องราวที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก ข้าพเจ้ารู้สึกเพลิดเพลินและชื่นชมการบันทึกข้อมูลข่าวสารลงในราชกิจจานุเบกษาในสมัยนั้น ซึ่งมีรายละเอียดชวนอ่าน เช่น พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พระโอรสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารกราบบังคมทูลตอบ เป็นต้น ทำให้ข้าพเจ้าสามารถเขียนเรื่อง “สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร, พระราชพิธีสถาปนา” ลงในสารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้

ข้าพเจ้าได้ขอถ่ายสำเนาเรื่องที่เกี่ยวข้องไว้เป็นจำนวนมากจากราชกิจจานุเบกษา จากเรื่องราวในสำเนาเอกสารเหล่านั้นช่วยให้ข้าพเจ้าเพิ่มเติมข้อบทรความในสารานุกรมได้อีกมากและมีผู้เสนอเพิ่มเติมอีกบ้าง เมื่อสารานุกรมฯ นี้จัดพิมพ์เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2524 แบ่งออกเป็น 2 เล่มจบ มีบทความจำนวน 116 เรื่อง ส่วนข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษาที่ข้าพเจ้าขอถ่ายสำเนานั้นก็ได้มอบให้ผู้เขียนบทความในเรื่องที่เกี่ยวข้องไปใช้ประกอบการเขียน

ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้นยังได้จากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ จากจดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ข้อมูลที่มีคุณค่าอีกอย่างหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในรัชสมัย เช่น ขุนตำรวจเอก พระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคกริก) และคุณเศวต ธนประดิษฐ์ ที่ปรึกษาสำนักพระราชวัง เป็นต้น และข้อมูลจากหนังสือหายากซึ่งจัดพิมพ์ในรัชสมัย เช่น จดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และที่ระลึกสยามรัฐพิพิธภัณฑสถานลุมพินี พระพุทธศักราช 2468 เป็นต้น ก็เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ผู้เขียนบทความในสารานุกรม

อนุกรรมการดำเนินงานการจัดทำสารานุกรมได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่าง ๆ เขียนบทความในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่เคยเป็นข้าราชการบริวารผู้ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กรุณาเขียนบทความให้ตามความถนัด ได้แก่ ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล จมื่นอมรรตคุณารักษ์ นายลิขิตสารสนอง ส่วนบทความอื่น ๆ อนุกรรมการ กรว.และอนุกรรมการดำเนินงานการจัดทำสารานุกรมฯ ได้ช่วยกันเขียน

การทำงานของอนุกรรมการสารานุกรมในการจัดพิมพ์ครั้งแรก

ข้าพเจ้าไม่เคยหนักใจต่อการดำเนินงานการจัดทำสารานุกรมในครั้งนั้น อาจเนื่องมาจากข้าพเจ้าได้เขียนหนังสือมาเป็นเวลานาน เคยจัดทำหนังสือ และยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก่อนที่จะมีการจัดตั้งโรงพิมพ์ของมหาวิทยาลัย ยิ่งกว่านั้นยังได้เรียนรู้งานด้านบรรณารักษะจากองค์การค้ำของครูสภาอีกด้วย

นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังมีโชคที่ได้ทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะคุณปรงศรี วัลลิโถม กรมการและเลขานุการ และกรมการอีก 3 ท่านจากกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร คือ คุณพันธ์อร์ (พัฒน์เจริญ) จงประสิทธิ์ คุณณการวรรณ เดชเทพพรและคุณฤทธิรัตน์ กายราศ ล้วนมีประสบการณ์ในการเขียนหนังสือ และงานจัดทำหนังสือให้กองวรรณคดีฯ จัดพิมพ์มาเป็นจำนวนมาก อาจารย์นงเยาว์ กาญจนจारी อดีตอาจารย์จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์ทิพย์สุนทร อนุมัติพร แห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้ง 2 ท่านมีความรู้เรื่องในรัชสมัย และพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 เป็นอย่างดี และในการพิจารณาต้นฉบับนั้น ท่านยังมีความสามารถพิเศษในการตัดทอนข้อความที่มีรายละเอียดมากเกินไปหรือไม่เกี่ยวข้องออกได้อย่างฉับไว และตกแต่งให้กะทัดรัดน่าอ่านขึ้น

เมื่อการพิจารณาตรวจต้นฉบับเสร็จสิ้นลง คุณปรงศรี วัลลิโถม กับกรมการอีก 3 ท่านจากกองวรรณคดีฯ ยังได้ช่วยจัดหาภาพประกอบส่วนใหญ่ จัดพิมพ์ต้นฉบับ ติดต่อกองพิมพ์ตรวจรูป และจัดรูปเล่ม ส่วนข้าพเจ้ารับผิดชอบในด้านจัดทำคำนำ อารัมภบท สารบาญ และดัชนี อาจารย์ชุตินา สัจจานันท์ แห่งวิทยาลัยครูธนบุรี (ปัจจุบันย้ายมาประจำที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) เป็นผู้ตรวจและจัดทำบรรณานุกรมของแต่ละบทความให้ถูกต้อง และจัดเรียงดัชนี

ปัญหาที่ประสบ

1. ผู้ที่เขียนบทความมาเยอะมากและถูกตัดออกได้เดินทางมาประท้วง
2. ถ่ายภาพนายทหารอากาศไทยรุ่นแรก 3 ท่านไม่ติด ต้องจุดรูปเทียนกราบไหว้ บอกกล่าวขออนุญาตนำภาพถ่ายลงพิมพ์ในสารานุกรมฯ จึงถ่ายภาพได้
3. ท่านผู้ใหญ่แย่งกันเขียนบทความ แต่ในที่สุดตกลงกันเองได้
4. วันสุดท้ายก่อนพิธีเปิดหอวิชาวุฒานุสรณ์ สารานุกรมได้จัดพิมพ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านผู้ใหญ่ท่านหนึ่งทักท้วงว่า บทความที่ท่านเขียนบางตอนขาดหายไป ขอให้นำมาเติมให้ครบถ้วน คุณปรงศรี วัลลิโถม กับกรมการอีก 3 ท่านจากกองวรรณคดีฯ ต้องอดนอนตลอดทั้งคืนนำข้อความที่ขาดหายไปให้โรงพิมพ์ด่วน และนำมาปะลงในเรื่องได้ทันกาล เพราะในวันรุ่งขึ้นจะต้องนำหนังสือสารานุกรมฯ ถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งเสด็จฯ แทนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเปิดหอวิชาวุฒานุสรณ์

เมื่อเสร็จงานจัดทำสารานุกรมฯ ๗พณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้มีเมตตาต่อคณะกรรมการ
ซึ่งเหน็ดเหนื่อย เคร่งเครียดต่อการทำงานอย่างรีบเร่งด้วยการจัดพาไปล่องเรือในลำแม่น้ำเจ้าพระยา

การดำเนินงานจัดทำสารานุกรมฯ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและเพิ่มเติม

เนื่องจากสารานุกรมฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็น 2 เล่มชุด มีจำนวนพิมพ์
เพียง 2,000 ชุด จำหน่ายเพียงราคาชุดละ 350 บาท ได้จำหน่ายหมดในระยะเวลาอันสั้น
มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้แต่งตั้ง
คณะกรรมการจัดทำสารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นใหม่เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์
2535 เพื่อจัดทำสารานุกรมฯ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและเพิ่มเติม

คณะกรรมการมี ๗พณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นที่ปรึกษา ข้าพเจ้าคงรับหน้าที่
ประธานกรรมการตามเดิม มีการเปลี่ยนแปลงตัวเลขานุกรมคือ คุณสุจิตรา ศิริไพล์ ทำหน้าที่แทนคุณปวงศรี
วัลลิโกดม ซึ่งก็ยังคงเป็นกรรมการ คุณผกาวรรณ เดชเทพพร และคุณพันธ์อร (พัฒนาเจริญ) จงประสิทธิ์
จากกองวรรณคดีฯ กรมศิลปากร และอาจารย์ทิพย์สุนเตร อนันมบุตรยังคงเป็นกรรมการตามเดิม
กรรมการใหม่ได้แก่ คุณหญิงศรีนาถ สุริยะ ซึ่งเคยเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่ปรึกษา และคุณวรชาติ
มีชูบท ซึ่งเคยเป็นครูโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ผู้มีความรู้เกี่ยวกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว

ในการจัดทำสารานุกรมฯ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 นี้ข้าพเจ้าได้จัดวางแนวทางใหม่เพื่อสะดวก
แก่การจัดทำและการใช้ประโยชน์ คือจัดแบ่งบทความออกเป็นหมวด รวม 6 หมวด ดังต่อไปนี้

เล่ม 1 พระราชประวัติบุคคลและเรื่องที่เกี่ยวข้องในพระองค์

เล่ม 2 พระราชกรณียกิจและกิจการที่เกี่ยวข้องภายหลังรัชสมัย

เล่ม 3 สถานที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระองค์

เล่ม 4 บรรณานุกรมและสาระสังเขปพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระองค์

เล่ม 5 ข้อคิดคำคมจากพระราชนิพนธ์และลำดับปีสำคัญในรัชสมัย

เล่ม 6 บุคคลสำคัญในรัชสมัย

แต่ละหมวดจัดเรียงตามลำดับอักษร หมวดใดมีเรื่องราวมากอาจแบ่งเป็น 2 หรือ 3 เล่ม
ตามความเหมาะสม แต่ละหมวดจะมีดัชนีค้นเรื่องย่อย ๆ และจะมีดัชนีรวมของทุกหมวดในท้ายเล่มสุดท้าย
สามหมวดแรกเป็นเนื้อเรื่องเดิมซึ่งคณะกรรมการได้ขอให้ผู้เขียนบทความแก้ไขเพิ่มเติมตามความเหมาะสม
เนื่องจากความเร่งรีบในการจัดทำและจัดพิมพ์ครั้งแรก ทำให้มีข้อบกพร่องและผิดพลาดอยู่บ้าง
บางเรื่องได้มีผู้สนใจแก้ไขและเพิ่มเติมส่งมาให้

คณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขและเพิ่มเติมบทความแต่ละบทให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และได้เพิ่มบทความใหม่ ๆ ขึ้นอีกหลายเรื่อง ซึ่งบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวอ้างในบทความ คงใช้ชื่อและตำแหน่งหน้าที่ในสมัยนั้น และได้ทำเชิงอรรถแจ้งชื่อ พระนาม และตำแหน่งหลังสุดไว้ในบทความนั้น ๆ โดยตรวจสอบความถูกต้องจากหนังสือต่าง ๆ เช่น ราชสกุลวงศ์ เฉลิมพระยศเจ้านาย ราชาศัพท เป็นต้น

สามหมวดหลังในสารานุกรมนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องเรียบเรียงใหม่ทั้งหมด สำหรับบรรณานุกรมและสาระสังเขปพระราชนิพนธ์ก็รวมพระราชนิพนธ์ไว้ทั้งหมด เรื่องราวในสามหมวดหลังนี้คณะกรรมการจะช่วยกันจัดทำ คณะกรรมการเชื่อมั่นว่า สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและเพิ่มเติมนี้ จะเป็นแหล่งข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุดเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและเรื่องราวในรัชสมัย

๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย